

Рогозін Станіслав Миколайович – заступник начальника Департаменту Державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України, кандидат юридичних наук

Інформаційно-правові засади протидії економічній злочинності

У статті розкриваються інформаційно-правові підходи щодо моделювання системи регулювання суспільних відносин у сфері протидії економічній злочинності.

Ключові слова: інформаційне право, заходи протидії економічній злочинності, інформаційне суспільство.

Постановка проблеми. Потреба у визначенні інформаційно-правових засад протидії економічній злочинності шляхом дослідження інформаційного законодавства (права), практики його застосування, вирішення проблеми вдосконалення інформаційно-правових норм через призму правоохоронної діяльності, регулятивної та охоронної функції, захисту інформаційних прав і відносин від протиправних посягань в економічній сфері обумовлена низкою обставин соціально-політичного, правового та економічного характеру.

Так, свобода ринкових відносин сприяє безконтрольному створенню різних структур, що займаються збором, обробкою, зберіганням і передачею статистичної, зовнішньоекономічної, фінансової, біржової, податкової, митної, комерційної, службової інформації, яка використовується в подальшому для інсайдерських цілей, цілей дезінформації або формування тенденційної інформації з наступним впливом на оцінки, наміри та політику господарюючих суб'єктів та органів державної влади.

Здебільшого це стосується злочинної діяльності міжнаціональних корпорацій. Типовими злочинами стало, наприклад, непомірне підвищення цін на різні товари, що у багато разів перевищують ціну, встановлену на європейському ринку.

Наступною обставиною є стрімкий розвиток комп'ютерних, у тому числі, Інтернет-технологій, їх активне використання в бізнесі та іншій економічній діяльності. Сьогодні це найважливіша тенденція розвитку сучасної економіки. Застосування Інтернет-технологій для організації торгівлі

цінними паперами, розширення сфери електронних розрахунків, “електронної готівки”, Інтернет-комерції, комп’ютеризація багатьох функцій у сфері бізнесу та іншої економічної діяльності використовуються злочинцями у своїх цілях.

Інформаційне право – комплексна галузь юридичної науки, її окремі положення базуються на теоретичних засадах інших галузей юридичної науки: адміністративного, кримінального, кримінально-процесуального, трудового, господарського, підприємницького, комерційного права, права інтелектуальної власності, що дозволяє нам висунути гіпотезу дослідження. Вона ґрунтується на припущенні, що система, основним призначенням якої визначається протидія економічній злочинності, повинна діяти, базуючись на широкому колі правових норм, у тому числі й інформаційно-правових.

Заходи протидії економічній злочинності передбачають отримання інформації, в тому числі негласним шляхом, щодо осіб, які підозрюються в підготовці або вчиненні злочину, переховуються від органів розслідування, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісти зниклих. Інформація отримується шляхом: пошуку та фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб і груп, розвідувально-підривної діяльності спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень і в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави. Таким чином, в аспекті боротьби з економічною злочинністю необхідно розглянути правові засади забезпечення інформаційної безпеки, як складової національної безпеки України; правові засади і механізми захисту персональних даних, інформації з обмеженим доступом, технічного захисту інформації; юридичну відповідальність та протидію правопорушенням в інформаційній сфері.

Без інформації неможливо ефективно керувати системою, забезпечувати її раціональне функціонування та успішний розвиток, досягти поставлених цілей, що підтверджується положеннями законів України “Про Концепцію Національної програми інформатизації” [1] та “Про Національну програму інформатизації” [2].

Метою статті є аналіз інформаційного забезпечення діяльності, як невід’ємної складової роботи суб’єктів боротьби з економічною злочинністю. Особливістю цієї діяльності є те, що обсяг і характер інформації повинен відповідати покладеним на відповідні органи завданням.

На основі своєчасного збору та всебічного аналізу інформації правоохоронні органи мають можливість:

- глибоко вивчати стан оперативної обстановки на конкретній території, об’єкті, у криміногенному середовищі;
- спланувати заходи реагування;
- внести корективи у розстановку сил і засобів;

- своєчасно прийняти управлінське та оперативно-тактичне рішення;
- правильно організувати взаємодію з іншими органами, задіяними у справі боротьби зі злочинністю.

Зазначене обумовлює необхідність приділити увагу проблемі регулювання інформаційних та інформаційно-інфраструктурних відносин; технологічно-правових засад розробки, впровадження, формування та використання інформаційних технологій, ресурсів, продуктів і послуг.

Сьогодні в країні сформовано відомчі системи інформаційного забезпечення боротьби зі злочинністю, однак не існує єдиного автоматизованого банку даних облікової, оперативно-розшукової, криміналістичної інформації, не визначено користувачів і порядку використання під час розслідування злочинів та у розшуковій роботі, хоча, ще у 1995 р. Розпорядженням Президента України від 10 лютого 1995 року № 35/95-рп у частині організаційно-правових заходів щодо створення необхідної законодавчої, інформаційно-аналітичної та наукової бази по боротьбі зі злочинністю на 1995–1996 роки (п. 9) було передбачено створення автоматизованої територіально-розподільної системи інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних та інших зацікавлених органів щодо виявлення організованих злочинних формувань та єдиного інформаційного банку даних про злочинні угруповання, їх лідерів, покровителів, підтримки міжнародних контактів (до створення цієї бази залучались Держкомкордон України, Держмитком України, МВС України, СБ України, Національна гвардія України, Міноборони України, Генеральна прокуратура України, Мін'юст України, МЗС України, МЗЕЗ України, Мінфін України, Національний банк України, Мінстат України. Термін виконання 1995–1996 рр.) [3].

Однак, незважаючи на значний проміжок часу, що минув після прийняття зазначеного документа та ще цілої низки інших законодавчих актів, на жаль, і сьогодні проблема інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності залишається вкрай актуальною.

Існування інформаційного ресурсу щодо боротьби зі злочинністю, володіння ним оперативними підрозділами обумовлює успішність їх діяльності.

Завданнями системи інформатизації діяльності по протидії економічній злочинності є регулювання суспільних відносин, які мають місце у сфері охорони громадського порядку, громадської і національної безпеки в цілому шляхом упровадження адміністративно-правових заходів щодо підвищення ефективності роботи оперативних підрозділів органів внутрішніх справ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковим напрямом інформатизації правоохоронної діяльності займалися такі вчені як: Д. І. Бедняков, Р. А. Каложний, Я. Ю. Кондратьєв, Н. Н. Лисов, Є. Д. Лук'янчиков,

Д. Й. Никифорчук, С. С. Овчинський, Ю. Ю. Орлов, М. А. Погорецький, О. О. Пунда, В. П. Сапальов, О. М. Сніцар, В. Г. Хахановський, В. О. Шамрай, М. Я. Швець, В. С. Цимбалюк та ін. [4–12].

Разом з тим, дослідженням інформаційно-правових засад протидії економічній злочинності через призму вивчення інформаційного законодавства (права), практики його застосування, вирішенням проблеми вдосконалення інформаційно-правових засад в аспекті правоохоронної діяльності, регулятивної та охоронної функції, захисту інформаційних прав і відносин від протиправних посягань в економічній сфері, що обумовлені низкою обставин соціально-політичного, правового та економічного характеру, ці вчені не займалися.

Основними завданнями визначення інформаційно-правових засад протидії економічній злочинності є підвищення ефективності діяльності суб'єктів боротьби з цим негативним явищем, удосконалення системи управління ним і раціоналізації їхньої роботи.

Досягнення даної мети вимагає вирішення сукупності задач, а саме:

- теоретико-правового обґрунтування взаємозалежності розвитку інформаційного суспільства, гарантування і захисту прав, свобод, інтересів людини, суспільства і держави в інформаційній сфері та вдосконалення правоохоронної функції держави в економічній сфері;

- розкриття теоретико-методологічних засад розвитку інформаційного законодавства в аспекті протидії економічній злочинності;

- визначення закономірностей регулювання інформаційної діяльності та суспільних відносин у сфері економічної безпеки;

- обґрунтування необхідності врахування при формуванні та реалізації державної інформаційної політики України з питань економічної безпеки, боротьби з економічною злочинністю та внесення пропозицій до зазначеної політики;

- визначення інформаційно-правових механізмів регулювання інформаційно-інфраструктурних відносин, які виникають у зв'язку з виконанням правоохоронними органами завдань щодо протидії економічній злочинності;

- формування шляхів упровадження у правоохоронну діяльність нових інформаційних технологій, ресурсів, продуктів і послуг;

- характеристики організаційно-правових механізмів регулювання економічних відносин за функціональними напрямками інформаційної діяльності.

Висновки. Вирішення зазначених завдань, на нашу думку, дозволить досягти наукового результату, який уможливить створення організаційно-правової моделі інформаційно-правового забезпечення діяльності суб'єктів протидії економічній злочинності.

Об'єктом управлінського впливу відповідної моделі повинні стати інформаційно-правові відносини у сфері забезпечення правоохоронної діяльності щодо протидії економічній злочинності. Таким чином вибудовується система загальнодержавних заходів, основу яких складають інформаційно-правові механізми регулювання правоохоронних відносин у сфері протидії економічній злочинності.

Така робота носить науково-теоретичний та прикладний характер, що обумовлює сферу реалізації її положень. Метою практичної реалізації отриманих результатів є підвищення ефективності функціонування системи протидії економічній злочинності. Вона досягається шляхом упровадження результатів наукових досліджень у практику діяльності суб'єктів протидії економічній злочинності. Виходячи з цього, науково-практичне значення моделі характеризується її спрямуванням на підвищення дієвості органів управління та низових підрозділів, які задіяні у сфері боротьби з економічною злочинністю.

Список використаних джерел

1. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 4 лют. 1998 р. № 75/98-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1998. – № 27–28. – Ст. 182.
2. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4 лют. 1998 р. № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1998. – № 27–28. – Ст. 181.
3. Про заходи щодо активізації боротьби з корупцією і організованою злочинністю : Розпорядження Президента України від 10 лют. 1995 р. № 35/95-рп / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/35/95-%D1%80%D0%BF>.
4. Лук'янчиков Є. Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів : монографія / Є. Д. Лук'янчиков ; МВС України. НАВСУ. – К., 2005. – 359 с.
5. Бедняков Д. И. Непроцессуальная информация и расследование преступлений / Д. И. Бедняков. – М. : Юрид. лит., 1991. – 208 с.
6. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації : організаційно-правові питання теорії і практики : монографія / Р. А. Калужний, В. О. Шамрай, М. Я. Швець [та ін.] ; [за ред. Р. А. Калужного та В. О. Шамрая]. – К. : КВІЦ, 2002. – 296 с.
7. Оперативно-розшукова інформація : проблеми реалізації : [монографія] / Снігерьев О. П., Душейко Г. О., Долгий О. А. та ін. ; [за заг. ред. А. М. Подоляки і П. В. Коляди]. – Суми : ВВП "Мрія-1", 2003. – 204 с.
8. Оперативно-технічні заходи: проблеми і практика застосування : [монографія] / Я. Ю. Кондратьєв, П. А. Єрмаков, І. В. Сервецький, В. Я. Горбачевський ; [за ред. В. Д. Сущенка]. – К. : РВВ МВС України, 2001. – 156 с.
9. Орлов Ю. Ю. Застосування оперативної техніки в оперативно-розшуковій діяльності міліції (теоретичні, правові та організаційно-тактичні проблеми) : авто-

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

реф. дис. ... д-ра. юрид. наук : 21.07.04 / Ю. Ю. Орлов ; КНУВС. – К., 2008. – 34 с. – Інв. № 5-7486.

10. Орлов Ю. Ю. Організація і тактика отримання оперативно-розшукової інформації технічними засобами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 21.07.04 / Ю. Ю. Орлов ; НАВСУ. – К., 2001. – 16 с. – Інв. № 9-411.

11. Погорецький М. А. Інформатизація оперативно-розшукової діяльності і проблеми інформаційної безпеки: правовий аспект / М. А. Погорецький // Спеціальна техніка у правоохоронній діяльності : мат-ли міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2004 р.). – К. : НАВСУ, 2005. – Ч. 1. – С. 114–120.

12. Хахановський В. Г. Правові та організаційно-технологічні проблеми захисту інформації в автоматизованих системах ОВС України / В. Г. Хахановський // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журнал. – 2004. – № 9. – С. 199–205.

В статье раскрываются информационно-правовые подходы относительно моделирования системы регуляции общественных отношений в сфере противодействия экономической преступности.

The article is devoted to the examination of the information-legal approaches concerning the modelling of the regulation system of public relations in counteraction to the economic crime.

Стаття надійшла до редакції журналу 26 червня 2012 року.